

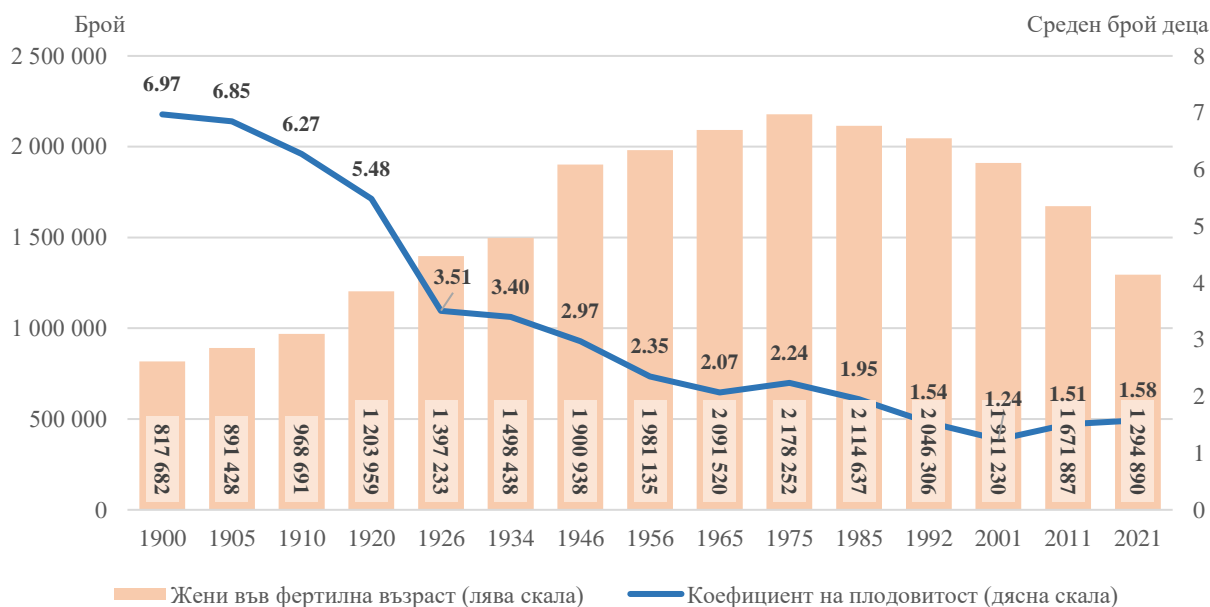
РАЖДАЕМОСТ

Окончателни данни

Раждаемостта е един от основните фактори, оказващи влияние върху броя и структурите на населението. От началото на 50-те години на миналия век се наблюдава трайна тенденция на намаляване на раждаемостта в страната. Причините за това са много и различни през различните периоди от демографското развитие на България. Промяната в семейния модел, променящата се социално-икономическа среда, общото намаление на населението, в частност на фертилните контингенти, отлагането във времето на сключването на брак и раждането на първо дете и не на последно място - емиграцията от страната предимно на население в активна възраст.

Основни фактори, които определят равнището на раждаемостта и възпроизводството на населението, са размерът на родилните контингенти и тяхната плодовитост. И докато в началото на миналия век равнището на раждаемостта се е влияело основно от размера на фертилните контингенти, тъй като плодовитостта е била висока, то с настъпилите изменения в семейния модел и ролята на жената в обществото през последните десетилетия все по-голямо значение придобива плодовитостта.

Фиг. 1. Жени във фертилна възраст (15 - 49 навършени години) и коефициент на плодовитост¹ по години на преброяванията

Броят на жените във фертилна възраст нараства до 1975 г., като достига 2 178 хил., след което започва да намалява, за да достигне 1 295 хил. жени на възраст 15 - 49 навършени години

¹ Среден брой деца, които би родила една жена през целия си период на плодовитост. Източник: Текуща демографска статистика.

при преброяването през 2021 година. Най-голямо намаление е регистрирано при последния десетгодишен период (2011 - 2021) - 377 хил., или 22.5%.

Коефициентът на плодовитост също бележи спад от 6.97 деца през 1900 г. до 1.58 през 2021 година. През последните десет години показателят се задържа на нива над 1.5, но въпреки това стойността му не е достатъчна за просто възпроизводство на населението.

Богатият набор от данни, събирани по време на преброяванията, позволява да се направи оценка на зависимостта между раждаемостта и основните демографски, етнокултурни и социално-икономически характеристики на жените. За целите на изследването на раждаемостта в този материал е използван показателят **среден брой живородени деца**².

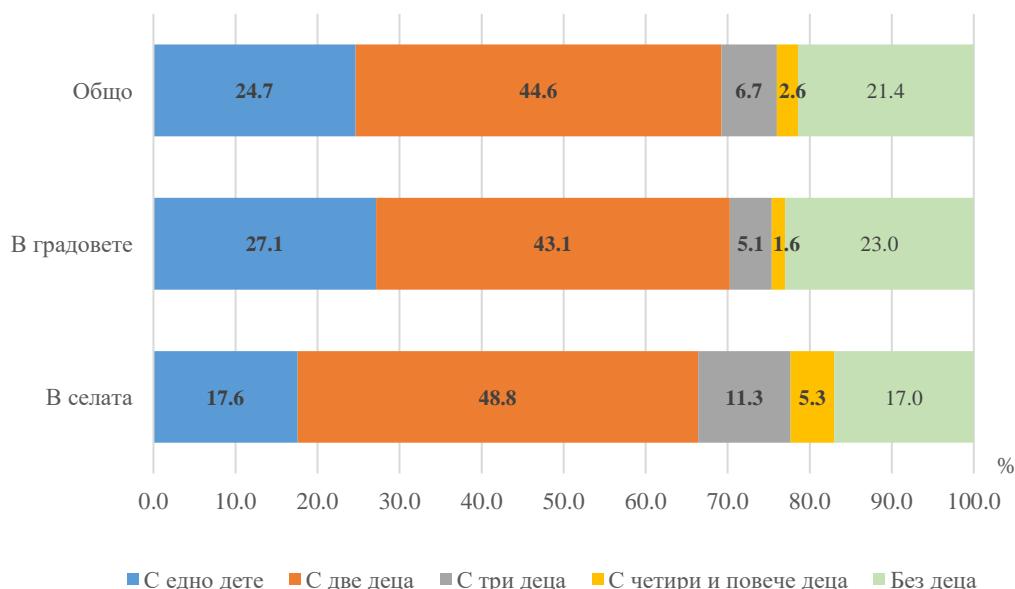
Към 7 септември 2021 г. 748 хил., или 24.7% от жените на възраст 12 и повече навършени години имат по едно живородено дете. Този дял е по-висок сред жените, които живеят в градовете (27.1%), отколкото сред тези, които живеят в селата - 17.6%.

Най-високи са абсолютният брой и относителният дял на жените с две деца - 1 353 хил. (44.6%).

По три деца имат 204 хил., или 6.7% от жените, като този дял е два пъти по-висок в селата, отколкото в градовете - съответно 11.3 и 5.1%. Четири и повече деца имат 78 хил., или 2.6% от жените.

Малко повече от една пета от жените - 650 хил. (21.4%), нямат деца към критичния момент на преброяването.

Фиг. 2. Разпределение на жените на 12 и повече навършени години по брой деца и местоживеене към 7 септември 2021 година

Към 7 септември 2021 г. средният брой живородени деца на една жена на възраст 12 и повече навършени години е 1.47. Този показател е по-висок в селата (1.75), отколкото в градовете (1.37).

² Отношение на броя на живородените/осиновените деца към общия брой на жените на 12 и повече навършени години.

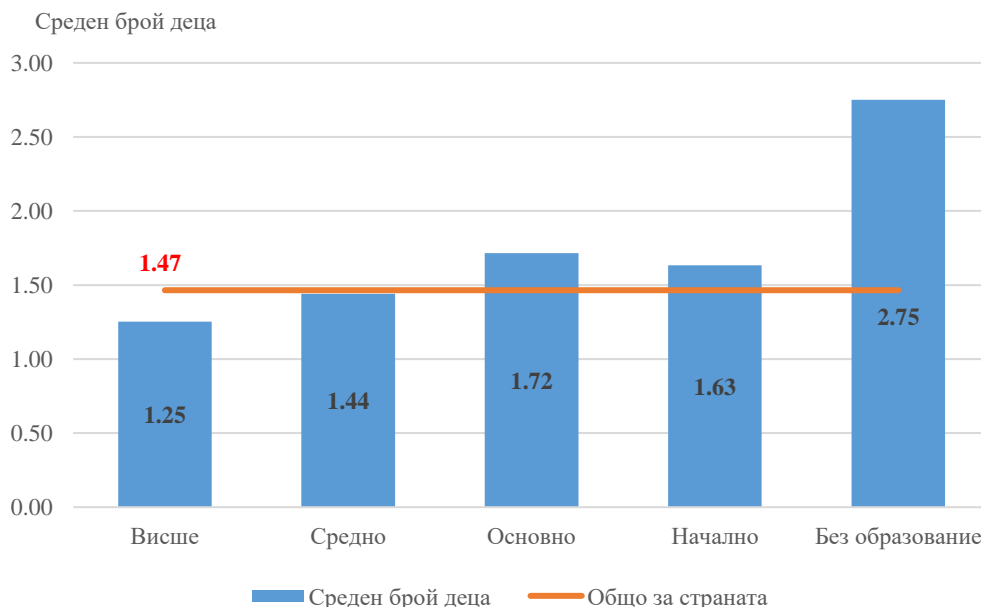
Връзката между възрастта на жените и средния брой деца, които са родили, е право пропорционална. С нарастване на възрастта нараства и средният брой деца, или жените в по-високите възрастови групи вече са достигнали желания брой деца, докато тези в по-ниските възрастови групи все още биха могли да увеличат броя на децата си.

Таблица 1. Среден брой деца по възраст и местоживеене на майката към 7 септември 2021 година

Възраст	Общо	В градовете	В селата
Общо	1.47	1.37	1.75
12 - 19	0.04	0.03	0.07
20 - 29	0.53	0.43	0.87
30 - 39	1.30	1.21	1.66
40 - 49	1.53	1.46	1.80
50 - 59	1.70	1.61	1.96
60 - 69	1.91	1.82	2.15
70 - 79	1.92	1.82	2.14
80+	1.84	1.73	2.07

Тенденцията на повишаване на образователното ниво на населението оказва влияние върху равнището на раждаемостта. С повишаване на образователното ниво намалява средният брой живородени деца. Данните от последното преброяване потвърждават тази тенденция. Най-висок е средният брой деца при жените на възраст 12 и повече навършени години без образование - 2.75 деца. Близък по стойност е този показател за жените със завършено основно и начално образование - съответно 1.72 и 1.63 деца. Най-нисък е средният брой деца при жените с висше образование - 1.25, при 1.47 деца средно за всички жени

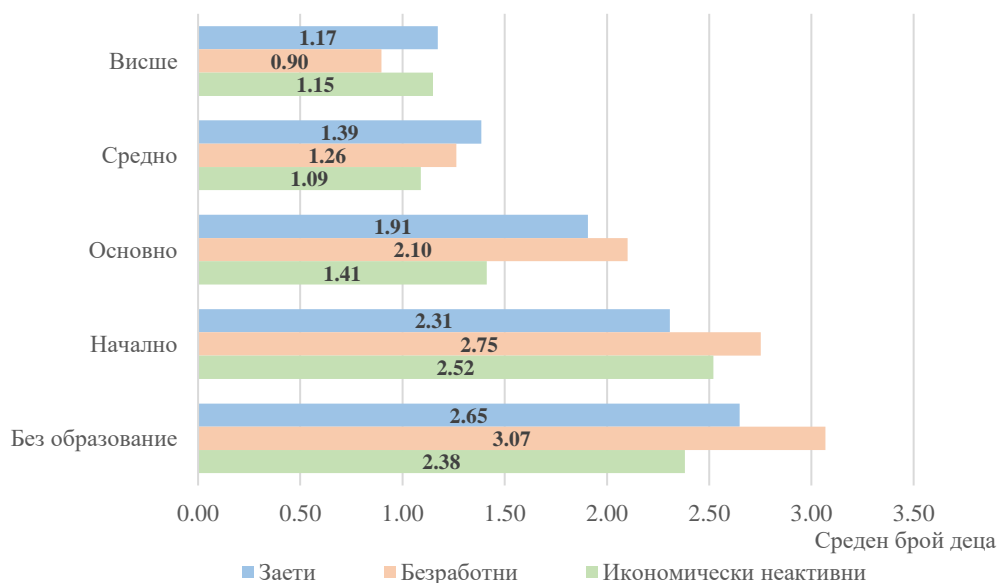
Фиг. 3. Среден брой деца по степен на завършено образование на майката към 7 септември 2021 година

Безработните и без образование жени на възраст 15 - 64 навършени години имат най-висок среден брой деца - 3.07. На срещуположния полюс са безработните жени с висше образование със среден брой деца 0.90. Като цяло по-висок е средният брой деца при

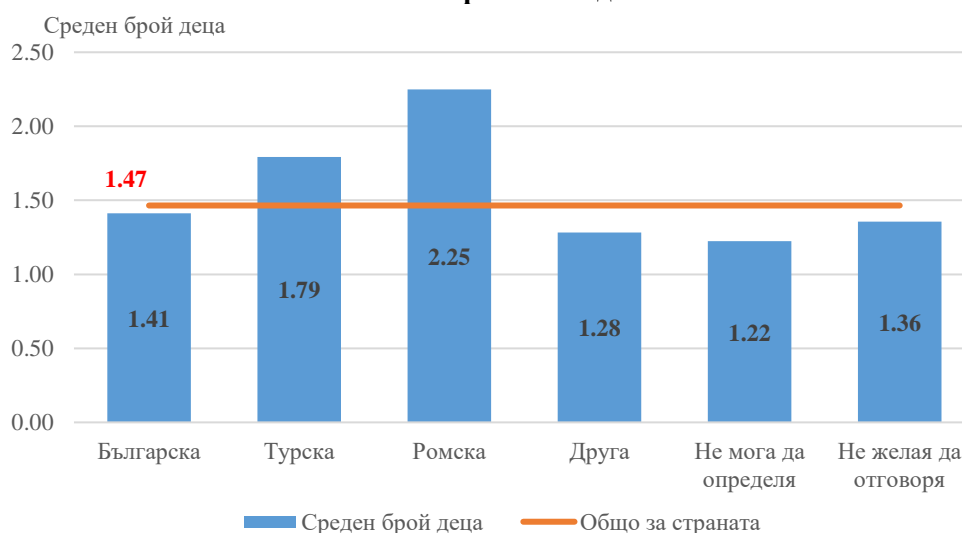
безработните жени с основно, начално и без образование, докато при жените с висше и средно образование е по-висок броят на децата при заетите на възраст 15 - 64 навършени години.

Фиг. 4. Среден брой деца по степен на завършено образование и икономическа активност на майката към 7 септември 2021 година

Разпределението по етническа принадлежност показва, че единствено при жените, самоопределили се към ромската етническа група, средният брой деца е достатъчен за просто възпроизводство - 2.25 деца. Значително по-младата възрастова структура и ниското образователно равнище са фактори, които определят по-високата раждаемост сред тази група. По-висок от средното за страната е този показател при турската етническа група - 1.79. Средният брой живородени деца при жените, самоопределили се към българската етническа група, е 1.41.

Фиг. 5. Среден брой деца по етническа принадлежност на майката към 7 септември 2021 година

Средният брой живородени деца при жените от ромската етническа група на възраст 25 - 49 години е над 2.0, а този сред жените над 50 години е над 3.0. При жените от турската етническа група средният брой деца е над 2.0 във възрастите от 55 години и повече, като сред най-възрастните жени (70+) той е 2.71. При самоопределилите се към българската етническа група средният брой живородени деца е най-висок (1.85) сред тези, които са във възрастовата група

65 - 69 навършени години. Сравнението с данните от преброяването през 2011 г. показва намаление на средния брой деца във високите възрастови групи при жените, самоопределили се към ромската и турската етническа група. Следователно може да се направи изводът, че раждаемостта намалява и при тези етнически групи.

Таблица 2. Среден брой деца по възраст и етническа принадлежност на майката към 7 септември 2021 година

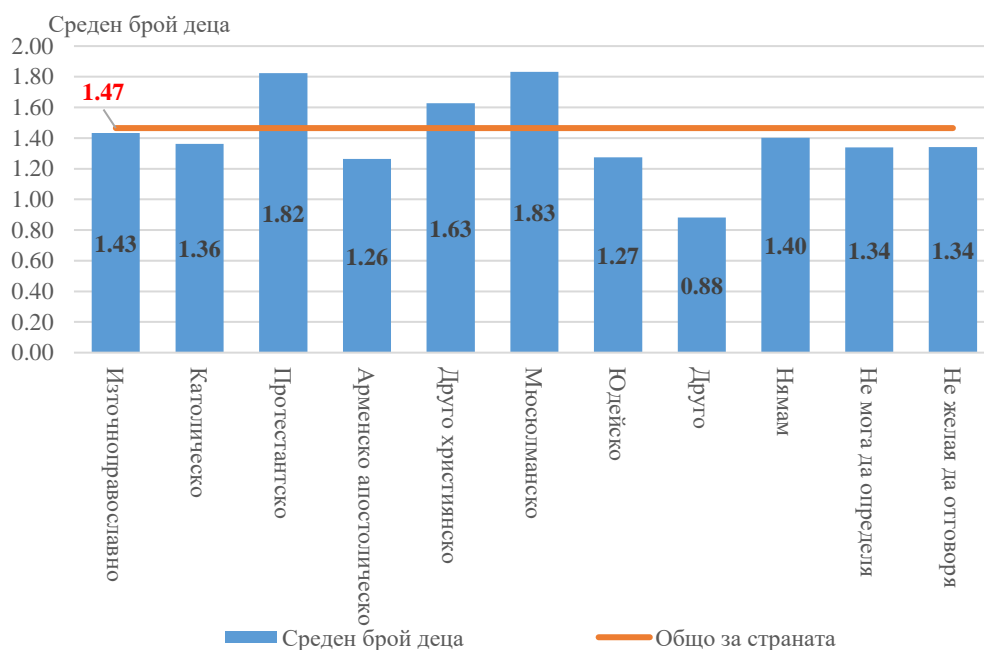
Възраст	Българска	Турска	Ромска	Друга	Не мога да определя	Не желая да отговоря
Общо	1.41	1.79	2.25	1.28	1.22	1.36
12 - 14	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
15 - 19	0.03	0.08	0.34	0.02	0.09	0.07
20 - 24	0.19	0.45	1.30	0.13	0.40	0.35
25 - 29	0.60	1.05	2.08	0.51	0.73	0.77
30 - 34	1.04	1.52	2.43	0.93	1.06	1.12
35 - 39	1.35	1.72	2.67	1.20	1.28	1.41
40 - 44	1.45	1.78	2.76	1.33	1.46	1.57
45 - 49	1.46	1.82	2.81	1.37	1.46	1.62
50 - 54	1.55	1.93	2.92	1.41	1.61	1.66
55 - 59	1.70	2.12	3.17	1.48	1.79	1.82
60 - 64	1.81	2.25	3.38	1.56	1.72	1.90
65 - 69	1.85	2.40	3.49	1.63	1.79	2.00
70+	1.82	2.71	3.55	1.80	2.02	2.00

Разпределението по вероизповедание показва, че средният брой живородени деца е най-висок при жените, изповядващи мюсюлманско вероизповедание - 1.83 деца.

Сред изповядващите християнски вероизповедания най-висок е средният брой на децата при протестантите - 1.82, следват друго християнско (1.63), източноправославно (1.43), католическо (1.36) и арменско апостолическо (1.26).

При жените, които са посочили, че нямат вероизповедание, средният брой деца е 1.40.

Фиг. 6. Среден брой деца по вероизповедание на майката към 7 септември 2021 година

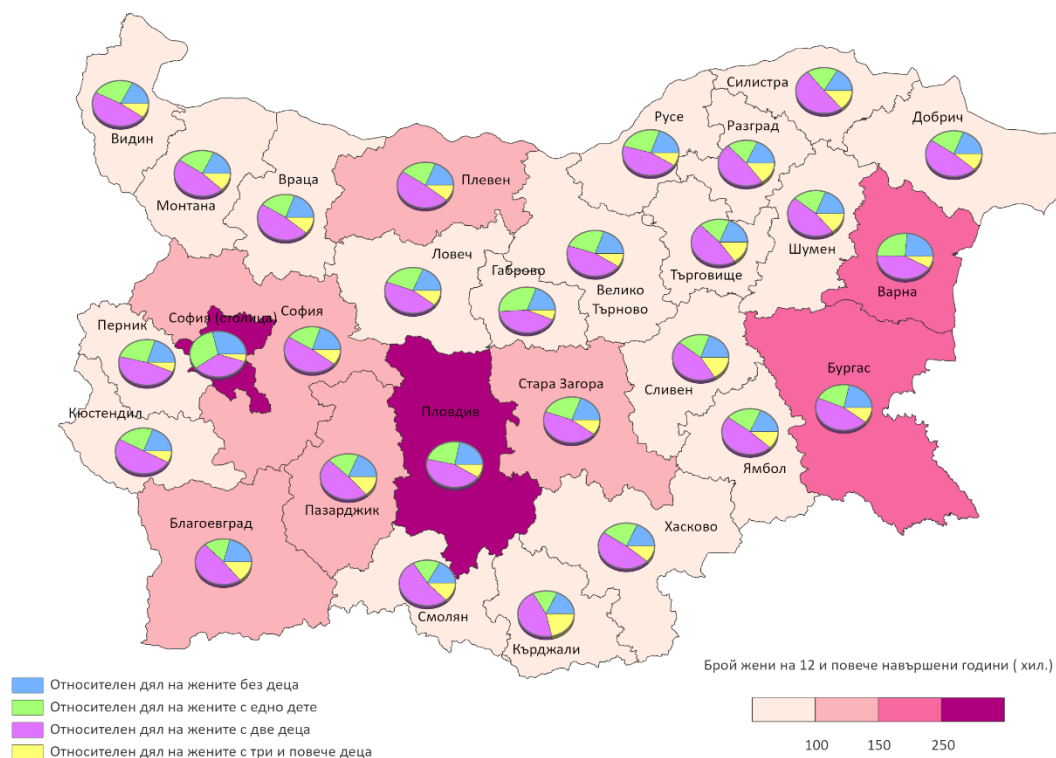

В териториален аспект се наблюдават съществени различия в броя на децата между отделните области. Във всички области преобладават жените с две деца, като относителният дял на жените с две деца варира от 53.4% за област Смолян до 36.1% за област София (столица).

Най-висок е относителният дял на жените с едно дете в област Габрово (32.1%), а най-нисък - в област Кърджали (16.1%).

При жените с три и повече деца най-висок е относителният дял в областите Кърджали (21.1%), Сливен (15.5%), Търговище (14.6%) и Разград (14.2%), а най-нисък - в областите Габрово (6.0%), Перник (5.9%) и София (столица) - 4.6% от всички жени на 12 и повече навършени години в областта.

Фиг. 7. Относителен дял на жените според броя на децата им по области към 7 септември 2021 година

Налице са разлики и в средния брой на децата по области. Най-висок е той в областите Кърджали (1.81) и Сливен (1.70). Общо в 23 области този показател е над средния за страната (1.47). Под средния за страната са 5 области, като най-нисък е броят на децата в област София (столица) - 1.18 деца.

Фиг. 8. Среден брой деца по области към 7 септември 2021 година

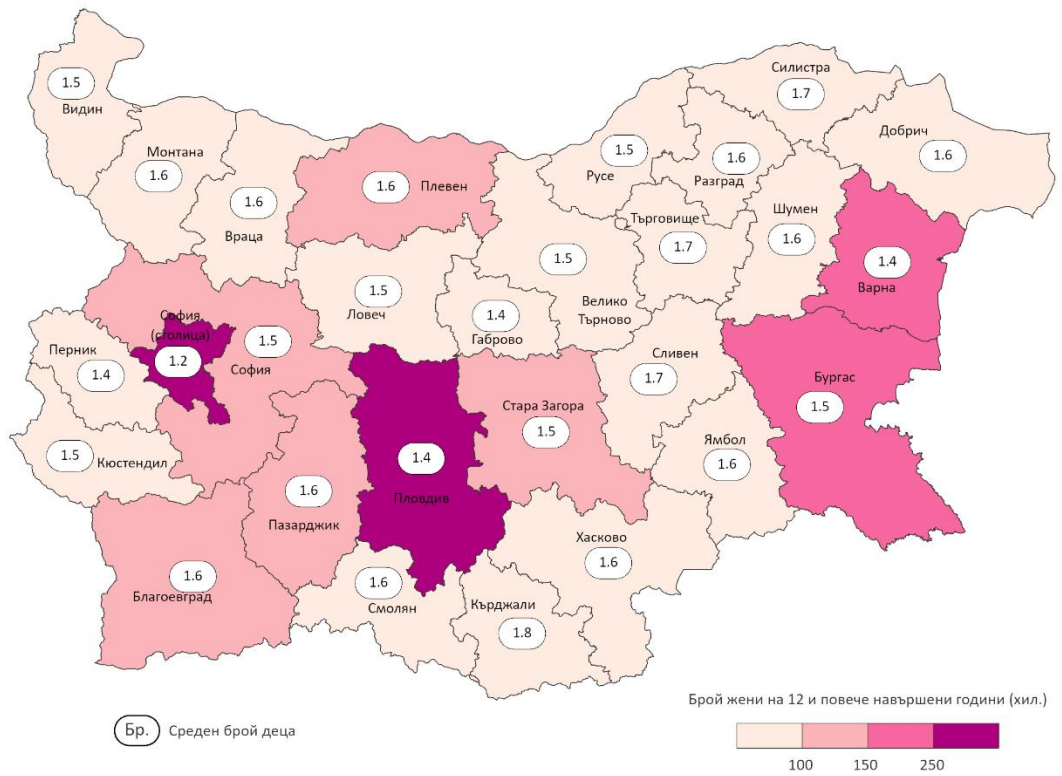

Таблица 3. Жени на възраст 12 и повече навършени години по брой живородени деца, местоживеене и възраст към 7 септември 2021 година

Местоживеене Възраст	Общо	Жени по брой живородени деца					Брой живородени деца	Среден брой деца
		с едно дете	с две деца	с три деца	с четири и повече деца	без деца		
Общо	3033104	747717	1352748	204187	78382	650070	4443529	1.47
12 - 14	95571	119	2	-	-	95450	123	0.00
15 - 19	138524	6329	1437	136	12	130610	9660	0.07
20 - 24	130006	16964	7215	1701	496	103630	38593	0.30
25 - 29	146236	42480	21035	4618	2132	75971	108038	0.74
30 - 34	195302	69877	55610	8547	3956	57312	225539	1.15
35 - 39	208862	70006	84064	12247	5088	37457	299890	1.44
40 - 44	230476	78687	99906	14579	6112	31192	352683	1.53
45 - 49	245484	90181	105688	14625	6235	28755	376677	1.53
50 - 54	238406	80115	113267	16074	6667	22283	387735	1.63
55 - 59	230017	57438	128647	19562	7636	16734	410543	1.78
60 - 64	249431	49896	150627	25110	9519	14279	471923	1.89
65 - 69	259130	47970	162462	27152	9545	12001	500055	1.93
70+	665659	137655	422788	59836	20984	24396	1262070	1.90
В градовете	2242644	608821	966782	115140	36460	515441	3061645	1.37
12 - 14	71096	80	1	-	-	71015	82	0.00
15 - 19	102178	3444	757	60	4	97913	5155	0.05
20 - 24	98634	10373	3634	802	227	83598	21008	0.21
25 - 29	111961	31963	12718	2327	982	63971	68774	0.61
30 - 34	153960	57962	39989	4820	1886	49303	161224	1.05
35 - 39	165444	59079	64202	8020	2530	31613	223703	1.35
40 - 44	181938	66208	77112	9899	3032	25687	264866	1.46
45 - 49	191241	75470	79783	9662	3184	23142	279582	1.46
50 - 54	179477	66985	81987	9837	3310	17358	276588	1.54
55 - 59	169011	48173	92909	11416	3744	12769	286185	1.69
60 - 64	181251	41708	109122	14579	4896	10946	326848	1.80
65 - 69	184816	39702	116355	14861	4636	9262	338965	1.83
70+	451637	107674	288213	28857	8029	18864	808665	1.79
В селата	790460	138896	385966	89047	41922	134629	1381884	1.75
12 - 14	24475	39	1	-	-	24435	41	0.00
15 - 19	36346	2885	680	76	8	32697	4505	0.12
20 - 24	31372	6591	3581	899	269	20032	17585	0.56
25 - 29	34275	10517	8317	2291	1150	12000	39264	1.15
30 - 34	41342	11915	15621	3727	2070	8009	64315	1.56
35 - 39	43418	10927	19862	4227	2558	5844	76187	1.75
40 - 44	48538	12479	22794	4680	3080	5505	87817	1.81
45 - 49	54243	14711	25905	4963	3051	5613	97095	1.79
50 - 54	58929	13130	31280	6237	3357	4925	111147	1.89
55 - 59	61006	9265	35738	8146	3892	3965	124358	2.04
60 - 64	68180	8188	41505	10531	4623	3333	145075	2.13
65 - 69	74314	8268	46107	12291	4909	2739	161090	2.17
70+	214022	29981	134575	30979	12955	5532	453405	2.12

Таблица 4. Жени на възраст 12 и повече навършени години по брой живородени деца, местоживеене и степен на завършено образование към 7 септември 2021 година

Местоживеене Образование	Общо	Жени по брой живородени деца					Брой живородени деца	Среден брой деца
		с едно дете	с две деца	с три деца	с четири и повече деца	без деца		
Общо	3033104	747717	1352748	204187	78382	650070	4443529	1.47
Висше	932127	321788	380117	26027	2039	202156	1168726	1.25
Средно	1366808	342093	685393	68824	11323	259175	1969237	1.44
Основно	526811	67909	238990	72994	29821	117097	904153	1.72
Начално	151263	10656	35591	23936	18871	62209	247068	1.63
Без образование	56095	5271	12657	12406	16328	9433	154345	2.75
В градовете	2242644	608821	966782	115140	36460	515441	3061645	1.37
Висше	832257	292811	335023	22414	1705	180304	1037289	1.25
Средно	1025888	271205	497413	46821	7261	203188	1438333	1.40
Основно	275163	36766	112510	30807	12775	82305	413945	1.50
Начално	82698	5324	15644	9401	7449	44880	101591	1.23
Без образование	26638	2715	6192	5697	7270	4764	70487	2.65
В селата	790460	138896	385966	89047	41922	134629	1381884	1.75
Висше	99870	28977	45094	3613	334	21852	131437	1.32
Средно	340920	70888	187980	22003	4062	55987	530904	1.56
Основно	251648	31143	126480	42187	17046	34792	490208	1.95
Начално	68565	5332	19947	14535	11422	17329	145477	2.12
Без образование	29457	2556	6465	6709	9058	4669	83858	2.85

Таблица 5. Жени на възраст 12 и повече навършени години по брой живородени деца, местоживеене и етническа принадлежност към 7 септември 2021 година

Местоживеене Етническа принадлежност	Общо	Жени по брой живородени деца					Брой живородени деца	Среден брой деца
		с едно дете	с две деца	с три деца	с четири и повече деца	без деца		
Общо	3033104	747717	1352748	204187	78382	650070	4443529	1.47
Българска	2445276	643539	1131169	128970	34068	507530	3451820	1.41
Турска	231229	37029	101702	34930	14756	42812	414564	1.79
Ромска	107035	13870	29652	20555	20547	22411	240614	2.25
Друга	38927	7151	13628	3486	1120	13542	49907	1.28
Не мога да определя	5466	921	1545	482	254	2264	6695	1.22
Не желая да отговоря	27267	5811	9676	2233	1040	8507	36947	1.36
Непоказана	177904	39396	65376	13531	6597	53004	242982	1.37
В градовете	2242644	608821	966782	115140	36460	515441	3061645	1.37
Българска	1903572	538172	843364	81423	16990	423623	2547147	1.34
Турска	88440	17479	37258	10328	4330	19045	143332	1.62
Ромска	56234	7747	16684	10706	9601	11496	121792	2.17
Друга	22999	5088	7551	1223	306	8831	25242	1.10
Не мога да определя	3260	636	844	210	85	1485	3367	1.03
Не желая да отговоря	19458	4647	6706	1173	422	6510	23604	1.21
Непоказана	148681	35052	54375	10077	4726	44451	197161	1.33
В селата	790460	138896	385966	89047	41922	134629	1381884	1.75
Българска	541704	105367	287805	47547	17078	83907	904673	1.67
Турска	142789	19550	64444	24602	10426	23767	271232	1.90
Ромска	50801	6123	12968	9849	10946	10915	118822	2.34
Друга	15928	2063	6077	2263	814	4711	24665	1.55
Не мога да определя	2206	285	701	272	169	779	3328	1.51
Не желая да отговоря	7809	1164	2970	1060	618	1997	13343	1.71
Непоказана	29223	4344	11001	3454	1871	8553	45821	1.57

Таблица 6. Жени на възраст 12 и повече навършени години по брой живородени деца и области към 7 септември 2021 година

Области	Общо	Жени по брой живородени деца					Брой живородени деца	Среден брой деца
		с едно дете	с две деца	с три деца	с четири и повече деца	без деца		
Общо	3033104	747717	1352748	204187	78382	650070	4443529	1.47
Благоевград	133816	22841	65162	13920	4267	27626	214805	1.61
Бургас	175180	39868	80702	12178	4989	37443	261869	1.49
Варна	199687	52206	84971	11484	3726	47300	274198	1.37
Велико Търново	97942	25541	45087	6127	2277	18910	144996	1.48
Видин	35852	9373	17149	2244	1010	6076	55338	1.54
Враца	70502	15863	33600	5182	2391	13466	110343	1.57
Габрово	47410	15197	20399	2170	698	8946	65773	1.39
Добрич	70799	15993	33993	5419	2253	13141	110973	1.57
Кърджали	65173	10524	29430	9345	4386	11488	118226	1.81
Кюстендил	52809	12492	26578	2969	831	9939	78525	1.49
Ловеч	54084	14398	24539	3382	1900	9865	83261	1.54
Монтана	55858	13364	26454	4171	2180	9689	89614	1.60
Пазарджик	106002	21201	51490	9797	3892	19622	172120	1.62
Перник	53776	14457	25579	2477	714	10549	76408	1.42
Плевен	105862	24079	51609	7303	3442	19429	166197	1.57
Пловдив	296157	74067	133202	18032	6575	64281	426406	1.44
Разград	48363	9484	23423	5186	1658	8612	79694	1.65
Русе	92059	24835	42100	5710	1863	17551	134933	1.47
Силистра	45722	9234	23167	4425	1554	7342	76269	1.67
Сливен	76967	15971	34380	7034	4864	14718	130689	1.70
Смолян	46035	8173	24575	4494	1115	7678	75877	1.65
София	106051	23537	51280	7379	2952	20903	162392	1.53
София (столица)	595953	181220	215290	22437	5155	171851	703179	1.18
Стара Загора	137246	35695	62599	8777	4217	25958	208055	1.52
Търговище	45496	8976	21569	4746	1895	8310	75299	1.66
Хасково	97924	22894	47256	7309	3044	17421	154044	1.57
Шумен	70305	14920	32878	6863	2622	13022	113569	1.62
Ямбол	50074	11314	24287	3627	1912	8934	80477	1.61